

בְּרָא שְׁחָקִים

הקשה בספר הברית במאמר ד' שני המאורות פ"ב: "מעולם כלתה נפשי לדעת בנוסח ברכת הלבנה אמרו אשר במאמרו ברא שחקים וכו' ולא אמר אשר במאמרו ברא רקיע, כי חמה ולבנה הלא המה ברקיע השישי מלמעלה למטה הנקרא רקיע לא בשחקים שהוא החמישי כדגרסיןן (חגיגה י"ב ע"ב). (שבעה רקיעים ואלו הן, וילון רקיע שחקים זבול מעון ערבות וכו') רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות, שחקים שבו שוחקים מן לצדיקים וכו' וא"כ למה פרט כאן שחקים שאין לו ענין אצל הלבנה וכל צבא השמים שכולם נתונים המה ברקיע לא בשחקים וכנאמר ויתן אותם אלוקים ברקיע השמים, וא"ת שבא להזכיר שם הכולל כל הרקיעין היה לו לומר אשר במאמרו ברא שמים וכו'".

"עד שמצאתי את שאהבה נפשי ידידי איש חמודות חכם מופלא ומופלג בתורה הקצין כמוהר"ר אליקום געטשליק הארט ב"ר אברהם ז"ל בלונדון הבירה ושאלתיו, ענה דודי ואמר לי דכל זה אינו אלא לדעת ריש לקיש אבל מסדר זאת הברכה סבירא ליה כרב יהודה דאמר התם (פ' אין דורשין) שני רקיעין הן, דכתיב הן לה' אלוקיך שמים שמי השמים, ושבעה שמות הנמצאים במקרא אשר זכר ריש לקיש על דעתו דר"י לשתי המה ע"פ הבחינות והפעולות שלהם, שמים נקראו על של כי שם מים, רקיע לפי שהם נטויים ומתוחים ומרוקעים בין מים למים, שחקים על כי שם חוקים אשר המה חמה ולבנה וכוכבים הנקראים חוקות כמה שנאמר: "נותן שמש לאור יומם חקות ירח וכוכבים" (ירמיה לא) וכו' ועל כי שם השמש ירח וכוכבים הנקראים חוקות לכן עצם השמים נקרא גם כן חקות, כנאמר: "חוקות השמים" (איוב לח) וכו'. והשי"ן משמש במקום שם כמו השי"ן של שמים לדעת ר' יוסי ב"ר חנינא בחגיגה, דאמר שמים-שם מים, הכי נמי שחקים — שם חוקים, אשר המה חקות ירח וכוכבים, וכו'. ולכן בזאת הברכה זכר שם

שחקים המיוחד לבחינת חקות ירח וכוכבים וכן אמר חק וזמן נתן להם, והוא שם הנאות לדבר בעת קידוש הלבנה".

"ובשמעי אלה הדברים אמרתי אליו, דבר זה שאלתי לחכמים רבים וכן שלמים ואין פותר אותו וכו'. ודין הניין לי מפני שהוא קרוב לאמת, ולא שמסדר זאת הברכה סבירא ליה כרב יהודה, אלא אומר אני שמסדר זאת הברכה הוא רב יהודה בעצמו, וכדגרסינן (סנהדרין מב) אלא כדרב יהודה דאמר רב יהודה ברוך אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו על צבאם וגו', ואזיל לשיטתו". וראה בערוך השולחן סי' תכ"ו ס"ג שכתב לתרץ כן. ובספר מרגליות הים (סנהדרין מ"ב ע"א) כתב לתרץ בפשיטות, שטבעו הברכה בלשון הכתוב (תהילים פ"ט, ל"ז): "אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם ועד בשחק נאמן סלה". עיי"ש.

ובאשל אברהם (מבוטשאטש) כתב לתרץ בדרך דרוש למה אומרים אשר במאמרו ברא שחקים והלא בגמ' הנ"ל איתא שבשחקים טוחנין מן לצדיקים: "והשבתי, שמצד מ"ש ובגאותו שחקים שייך בחי' שחקים גם על הלבנה כי מצד חידוש הלבנה בכל חודש ניכר ביותר מה שהשי"ת הוא מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית ושהמציא הכל מאין ליש ושכל דיירי ארעא כלא חשיבין קמיה, ואברהם אבינו ע"ה כשהיה בן ג' שנה סבר תחלה על השמש שיש בו כח הנהגה, ואח"כ סבר על הירח ואח"כ ראה אפיסת אורה ידע שאין שלימות בכולם והם כלא חשיבין קמיה הבורא, הכל גם מזונות הצדיקים הוא בדרך יש מאין בלי השתדלותם ומלאכתם נעשית ע"י אחרים וניתן להם מוכן כעין מן, וזהו מצד שעל ישראל גאוותו של השי"ת להראות שהמציא הכל מאין ליש והכל כלא חשיבי קמיה".